

УДК 378:821.161.2

DOI 10.31376/2410-0897-2018-2-37-76-82

Лідія Григорівна Бондаренко,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української літератури
Херсонського державного університету,
e-mail: lidiya.bond.2001@gmail.com

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглянуто проблему підготовки майбутніх учителів-філологів до використання інфографіки на уроках української літератури. Зокрема висвітлюються її функції та види. Інфографіка характеризується як інструмент сучасної освіти, напрямки використання якої можуть бути різноманітними. Узагальнено досвід створення та використання інформаційної графіки зі студентами факультету філології та журналістики Херсонського державного університету спеціальності «Філологія (українська мова та література)» на заняттях із методики викладання української літератури та під час виробничої практики.

Ключові слова: методика викладання української літератури, урок літератури, інноваційні методи навчання, інфографіка, вивчення біографії письменника, аналіз художнього твору.

Постановка проблеми. Закон України «Про освіту» метою освіти визначає забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Потреби сучасного українського освітнього процесу й основні програмні документи щодо реформи загальноосвітньої та вищої школи спрямовують викладача курсу методики української літератури на подальше вдосконалення системи вивчення дисципліни, пошук шляхів формування й розвитку загальних і предметних (спеціальних фахових) компетентностей, зокрема здатності формувати в учнів предметну (літературну) компетентність, здатності застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання (Закон України «Про вищу освіту», Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа», Концепція літературної освіти, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти). Літературну компетентність розглядають як готовність і здатність працювати з різними художніми текстами: розуміти їх зміст, з'ясувати авторську позицію і художні засоби її вираження, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну думку щодо прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення. Її формування можливе лише за умови врахування специфіки середовища масової комунікації і глобальної інформатизації та психологічних особливостей учнів цифрової епохи, зокрема таких, як «кліпове» мислення, гіперактивність, нестійка увага, короткотривала пам'ять. Вважаємо, що процес вивчення художнього твору має будуватися з урахуванням наочного підходу до формування знань та вмінь, що дозволить максимально використати потенційні можливості візуального мислення. Одним із головних напрямів такого підходу є інфографіка. Це графічний спосіб передавання інформації і знань, що дозволяє розв'язати цілий комплекс педагогічних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що інфографіка привертає увагу викладачів вищої школи та учителів загальноосвітніх навчальних закладів України. Так, Л. Панченко і М. Разорьонова (ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ) у своїй публікації виділяють функції інфографіки, визначають принципи її застосування та діляться досвідом викладання спецкурсу «Основи використання інфографіки в освіті» для науково-педагогічних працівників та методистів системи освіти. На думку дослідників, використання інфографіки має великі можливості, зокрема, в таких напрямках, як підвищення мотивації до навчання, пояснення та закріплення програмового матеріалу. Автори також констатують, що в нашій країні комп'ютерні засоби інфографіки у сфері вищої освіти використовуються недостатньо [1]. Інші аспекти залучення інфографіки до підготовки фахівців у вищій школі досліджували О. Вовк, Л. Гризун, В. Заболотний, І. Луцик, В. Лашкевич, Н. Мисліцька, В. Мовчан, А. Мудрак, Р. Черемиський та ін. Досвідом використання інфографіки у

загальноосвітніх навчальних закладах діляться на сторінках Інтернету вчителі-практики І. Власова, Ю. Григор'єва, С. Гутнева, О. Ноздрачова, У. Стукало, Н. Чачанідзе, Н. Ягодкіна та ін.

Формулювання мети статті. Метою нашої статті є висвітлення методики підготовки студентів-філологів до розроблення та використання інфографіки в загальноосвітніх навчальних закладах у контексті професійної освіти майбутнього вчителя української літератури.

Виклад основного матеріалу. Метою дисципліни «Методика викладання української літератури» є формування у студентів-філологів знань та вмінь викладання курсу української літератури в середніх навчальних закладах усіх типів. На факультеті філології та журналістики Херсонського державного університету вона читається впродовж року для третьокурсників спеціальностей «Філологія (українська мова та література)», «Філологія (українська, англійська мова та література)». Авторська навчальна програма передбачає засвоєння майбутніми вчителями, зокрема, таких тем, як «Особливості сприймання художньої літератури учнями», «Методи і форми навчання», «Вивчення біографії письменника», «Методика вивчення художнього твору», «Наочність на уроках літератури» [2]. Опрацьовуючи першу з них, звертаємо увагу студентів на психолого-педагогічні дослідження особливостей школярів початку третього тисячоліття. Вони належать до покоління Z, яке називають «першим глобально цифровим». Сучасні учні вважають себе єдиним цілим із портативними пристроями і переконані, що вай-фай важливіший за все. Ці діти не уявляють себе без соціальних мереж, ютуба й ігрової приставки. Вони «народилися з мобільним телефоном». Психологи підкреслюють, що їхнім цінностям ще тільки належить сформуватися і наголошують на таких особливостях представників покоління Z:

- перевага «кліпового» мислення;
- несприйняття складного і складно представленого матеріалу;
- нездатність до засвоєння великого обсягу інформації;
- швидка втрата уваги через нудний виклад матеріалу;
- нерозвиненість комунікативних та мовленнєвих навичок;
- схильність до аутизації (спосіб взаємодії зі світом однолітків, із дитинства занурених у себе і нездатних спілкуватися з оточуючими);
- на перший план виходить споживання інформації, товарів, послуг, розваг;
- гіперактивність;
- невміння самостійно знаходити рішення і розподілити свій час [3].

Як наслідок, учителі української і світової літератур спостерігають загрозливу тенденцію: школярів усе менше приваблює процес читання художньої книги, особливо паперової. Дослідниця А. Варга стверджує: «Не будуть вони читати і змушувати їх безглуздо» [4]. На її думку, поява нових способів комунікації визначає тип культури і менталітет людей. «У сучасному світі ми поступово відмовляємося від уяви і переходимо на зоровий реєстр, – запевняє науковець. – Зоровому сприйняттю не потрібно вчитися, відповідно, дитинство знову зникає, як і дорослість» [4]. Психолог запевняє: багато в чому винна і сама школа, що не дає дитині інформацію в зручному для неї вигляді та не пристосовується до реалій сучасного світу. Зараз педагоги шукають відповіді на питання про те, якого рівня складності необхідно подавати інформацію з дисципліни, як слід це робити та як організувати допомогу і контроль. Отже, дослідники констатують, що сучасна школа не завжди має належні умови для розвитку особистості учня цифрової епохи. Учителям потрібно враховувати особливості цього покоління; шукати оптимальні шляхи подання інформації; опанувати нові методи, прийоми, технології навчання.

Опрацьовуючи тему «Методи і форми навчання», звертаємо увагу студентів-філологів як на традиційні підходи, так і на інноваційні напрацювання учителів-практиків. Зокрема, мова йде про роботу з креолізованими текстами «наної природи» (комікси, буктрейлер, мотиватор на літературну тему, постер на літературну тему, буклет, скрапбукінг, фотоколаж на літературну тему з метою популяризації конкретного художнього тексту або творчості певного автора, кардмейкінг, «дуддл» (заставка для ГУГЛа)), про використання інтелект-карт, гіф-анімації, плейкаста, саундтрека, прийому сторітелінгу тощо. Розглядаємо й інфографіку. Вона відома людству із давніх часів. Її першими зразками вважають малюнки та мапи на стінах печер. У зв'язку із сучасним швидким зростанням кількості легких у використанні інструментів для її створення інфографіка стала доступною для широкого кола користувачів. Соціальні мережі також сприяли її поширенню у всіх куточках світу. Вікіпедія подає таке її визначення: «Інформаційна графіка або інфографіка (англ. Information graphics; infographics) – це графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації». Прикладом може слугувати інфографіка (рис. 1), (рис. 2).

Ці зразки інфографіки розроблені нами для опрацювання теми «Вивчення біографії письменника». Перший із них подає інформацію про принципи розгляду життєпису автора (рис. 1), а другий представляє джерела, якими має користуватися словесник, готуючись до розгляду біографічних відомостей на уроці

української літератури (рис. 2). Завдяки поєднанню дизайну та інформації для сприйняття матеріалу, поданого за допомогою інфографіки, достатньо декількох хвилин.

Рис. 1. Принципи вивчення біографії

Рис. 2. Джерела вивчення біографії

Сучасні теоретики і практики мають різні погляди на те, які цілі, властивості й ознаки має інфографіка. Окремі науковці в царині теорії журналістики і дизайну вважають її різновидом ілюстрації, зокрема наголошують, що це карти, таблиці та схеми, а її мета полягає в наочному ілюструванні публікації. Частина фахівців розглядає інфографіку як повноправний засіб візуальної комунікації.

Незважаючи на відсутність єдності думок у колі дослідників, інфографіка сьогодні активно використовується у різних сферах – від бізнесу і журналістики, до освіти та науки. За її допомогою поширюється інформація концептуального характеру. Зокрема, засади реформування середньої школи «Нова українська школа» представлені на сайті Міністерства освіти та науки України з використанням засобів інфографіки. Сьогодні вона все частіше використовується під час розроблення довідкових і навчальних систем, інтерактивних сервісів, зокрема призначених для використання в освітньому процесі. Інфографіка відкриває перед сучасними школярами можливість опрацьовувати матеріал за допомогою того типу інтелекту, що домінує. Як свідчить практика, галузі застосування її в освіті можуть бути досить різноманітними.

Серед основних функцій інфографіки виділяють такі: інформування; привернення уваги та підвищення інтересу до теми; полегшення сприйняття інформації (особливо перевантаженої цифровими даними); краще її розуміння; лаконічне поєднання великих обсягів інформації, чисел та візуального ряду; негайне і всеосяжне читання; підсилення довіри до повідомлюваного тощо.

До видів найпростішої інфографіки відносять таблиці, графіки, карти, кругові діаграми, логічні схеми. Складніша інфографіка може комбінувати текстові блоки, фотографії, карти, таблиці, діаграми, все, що сприяє створенню повноцінної графічної розповіді.

До засобів інфографіки науковці зараховують широке коло комп'ютерних ресурсів, а саме: онлайн джерело з візуалізації даних, засоби для створення хмарини слів, програмне забезпечення візуалізації даних, засоби проектування інфографіки онлайн, графічні редактори, програми презентацій, засоби

створення карт, джерела даних, вільні сховища зображень, іконок і візуалізації резюме [5].

Існують принципи, що потрібно враховувати при роботі з візуалізацією матеріалу. Важливими для інфографіки є такі:

- високий ступінь стиснення інформації;
- попередня обробка інформації щодо структурування кількісних даних;
- наявність елементів розвитку, зв'язування або підпорядкування інформаційних блоків;
- виражена спрямованість на активізацію когнітивних процесів споживача;
- наявність одного або декількох критеріїв, що об'єднують фрагменти інфографіки в

конкретному об'єкті [6].

Сьогодні чимало Інтернет-сервісів пропонують послуги зі створення інфографіки, наприклад, Infogr.am, Easel.ly, Draw.io. Інфографіка, подана в цій статті, розроблена за допомогою сервісу Canva. Він дозволяє нестандартні розміри полотна, завантаження своїх власних фотографій та ілюстрацій, має велику бібліотеку контенту, багато безкоштовних інструментів, а головне, є україномовним.

Процес створення інфографіки складається з таких етапів:

- формулювання мети її створення та визначення аудиторії (учні, колеги);
- збір, аналітика та обробка інформації;
- побудова доступної візуалізації, вибір формату.

Практика засвідчила, що розробити якісну інфографіку непросто. Належного результату можна досягти лише за наявності базових знань подання інформації, глибокого розуміння матеріалу та вміння обирати оптимальний варіант із багатьох можливих. Дослідники наголошують, що готовність учителів до візуального подання знань із використанням сервісів для створення інфографіки передбачає:

- володіння технологіями подання знань у «стислому» вигляді;
- розвинене візуально-образне мислення;
- володіння когнітивною візуалізацією великого обсягу інформації;
- уміння візуальним способом викладати предмет;
- знання правил і прийомів композиції та колористики;
- знання, що ґрунтуються на механізмах мислення, технології роботи з мультимедіа;
- уміння використовувати Інтернет-ресурси і програмне забезпечення для вирішення освітніх

задач засобами інфографіки [5].

Оскільки кількість годин, відведених робочою програмою на розгляд цієї теми, обмежена, а інноваційні форми роботи на уроках української літератури потребують достатньо часу для опрацювання, залучаємо студентів до підготовки проектів та виступів на практичних заняттях, апробації підготовлених матеріалів у системі рольових ігор «Урок літератури» [7]. Майбутні вчителі також мають змогу продовжити опанування новітніх форм вивчення української літератури у процесі підготовки курсових робіт та написання випускних кваліфікаційних досліджень. Важливу роль у формуванні вмінь студентів розробляти та використовувати інфографіку відіграє виробнича практика. Наприклад, працюючи у провідних загальноосвітніх навчальних закладах м. Херсона, студенти-філологи проводять анкетування відповідно до тематики своєї бакалаврської роботи. Аналіз отриманих результатів вони подають у текстовому варіанті та за допомогою інфографіки. Зокрема, практиканти наводять такі дані: «На запитання «Скільки книг за своє життя Ви прочитали?» 72 % (20 учнів) засвідчили, що від 5 і більше книг, 21 % (6 осіб) визнали, що найбільша кількість прочитаних ними книг становить від 1 до 5, жодної повністю не прочитали 7 % опитаних (2 учні)». У вигляді інфографіки ці результати подані на рис. 3.

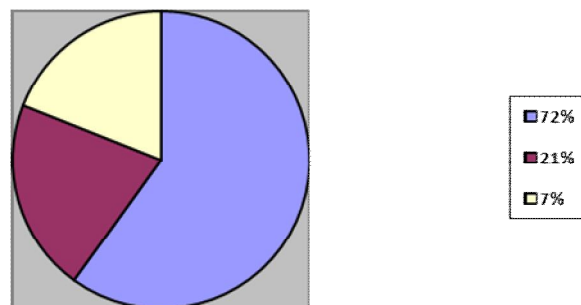

Рис. 3. Результати відповідей семикласників на запитання анкети «Скільки книг за своє життя Ви прочитали?»

Студентка Нестеренко Тетяна проводила експериментальну частину свого випускного дослідження у 7-Г класі Херсонської спеціалізованої школи І–ІІІ ст. № 52 з поглибленим вивченням української мови. Вона розробила та апробувала інфографіку на уроках вивчення автобіографічної повісті М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять». Один зі зразків подано на рис. 4. У ході дослідження встановлено, що використання інфографіки можливе на всіх етапах вивчення художнього твору. Під час підготовки до сприймання вона сприяє актуалізації опорних знань, зацікавленню учнів постаттю автора та його твором. На етапі читання допомагає школярам простежити хід подій, зрозуміти значення нових слів, встановити в тексті причиново-наслідкові зв'язки. У процесі аналізу сприяє глибшому проникненню в неповторний світ художнього тексту. При підбитті підсумків дозволяє швидко виділити головне у виучуваному матеріалі.

За допомогою цієї інфографіки (рис. 4) студентка-практикантка провела аналіз образу батька головного героя повісті Михайлика. Зокрема, школярам потрібно було знайти в тексті портретну характеристику цього персонажа, визначити риси його характеру та пояснити, чому батькову кирею Михайлик дуже любив. Студентка-третьокурсниця Ястреб Наталія у своїй курсовій роботі, присвяченій особливостям шкільного вивчення творів представника «Київської школи поезії» В. Голобородька, також подає розроблені нею до уроку української літератури у 8 класі зразки інфографіки, один із яких поданий вище (рис. 5).

Рис. 4. Образ батька Михайлика

Рис. 5. Поезії Василя Голобородька

Висновки. Підготовка вчителя-філолога, здатного мотивувати учнів цифрової епохи до прочитання та аналізу художнього твору, є об'єктивною вимогою часу. Майбутній словесник повинен розуміти, з якими викликами йому доведеться зіткнутися під час виробничої практики в загальноосвітніх навчальних закладах та в подальшій професійній діяльності. Він має володіти сучасними технологіями опрацювання матеріалу і бути постійно готовим до опанування нових. Практика засвідчила, що значний потенціал для досягнення цієї мети має інфографіка. Вона дозволяє доступно, лаконічно, наочно та оперативно подати на уроці необхідну інформацію. Для формування у студентів умінь створювати інформаційну графіку та використовувати її в освітньому процесі потрібна систематична і планомірна робота на лекційних, практичних заняттях із методики викладання української літератури, у процесі самостійного опанування матеріалу, під час виконання курсових, випускних кваліфікаційних досліджень та проходження педагогічної практики.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у формуванні в майбутніх учителів-філологів умінь створювати та використовувати інформаційну графіку на уроках української літератури під час вивчення оглядових і вступних тем, а також засвоєння школярами теоретико-літературних понять.

Список використаних джерел та літератури

1. Панченко Л. Використання інфографіки в освіті [Електронний ресурс] / Любов Панченко, Марина Разорьонова. – Режим доступу: cuspu.edu.ua/images/conf-2016-10/s5/Панченко_Разорьонова_стаття.pdf. – Дата звернення: 16.05.2018.
2. Бондаренко Л. Г. Методика викладання української літератури / Л. Г. Бондаренко // Збірник авторських програм навчальних дисциплін літературознавчого циклу для студентів I–V курсів денної, заочної та екстернатної форм навчання. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2015. – С. 153–158.
3. Лумпиева Т. Поколение Z: психологические особенности современных студентов [Електронний ресурс] / Т. Лумпиева, А. Волков. – Режим доступу : <http://ea.donntu.org:8080/handle/123456789/21748>. – Дата звернення: 16.05.2018.
4. Варга А. «Не будут они читать...» [Електронний ресурс] / Анна Варга. – Режим доступу: spektrnews.in.ua/news/ne-budut-oni-chitat-i-zastavlyat-ih-bessmyslenno---yuliya-fukolova/37890. – Дата звернення: 16.05.2018.
5. Рапуто А. Визуализация как неотъемлемая часть процесса подготовки преподавателей [Електронний ресурс] / А. Рапуто. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/vizualizatsiya-kak-neotemlemayasostavlyayuuschaya-protsesta-obucheniya-prepodavateley>. – Дата звернення: 16.05.2018.
6. Антипова В. Современные подходы к формированию информационной грамотности в школьных библиотечных медицентрах США [Електронний ресурс] / В. Антипова. – Режим доступу: http://schoollibrary.ioso.ru/index.php?news_id=385. – Дата звернення: 16.05.2018.
7. Бондаренко Л. Г. Методика організації рольової гри «Урок літератури» для студентів-філологів (із досвіду роботи) / Л. Бондаренко // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2015. – № 5. – С. 42–43.

Лидия Григорьевна Бондаренко,
кандидат педагогических наук, доцент
кафедры украинской литературы
Херсонского государственного университета,
e-mail: lidiya.bond.2001@gmail.com

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНФОГРАФИКИ НА УРОКАХ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

В статье рассматривается проблема подготовки будущих учителей-филологов к использованию инфографики на уроках украинской литературы. В частности, освещаются ее функции и виды. Инфографика характеризуется как инструмент современного образования, направления использования которой могут быть различными. Обобщен опыт создания и использования информационной графики со студентами факультета филологии и журналистики Херсонского государственного университета специальности «Филология (украинский язык и литература)» на занятиях по методике преподавания украинской литературы и во время производственной практики.

Ключевые слова: методика преподавания украинской литературы, урок литературы, инновационные методы обучения, инфографика, изучение биографии писателя, анализ художественного произведения.

Lidiya Bondarenko,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Ukrainian Literature
Kherson State University,
e-mail: lidiya.bond.2001@gmail.com

TRAINING INTENDING LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS TO USE INFOGRAPHICS AT UKRAINIAN LITERATURE LESSONS

***Introduction.** The article reveals the problem of training future language and literature teachers to use of infographics at the lessons of Ukrainian literature. Among other things, its functions and types are revealed. Infographics is characterized as the instrument of modern education, the ways of using it can be diverse.*

***Purpose.** The purpose of the article is to highlight the methodology of training intending language and literature teacher to develop and use infographics in educational institutions in the context of professional*

education of the future teacher of Ukrainian literature.

Methods. Theoretical generalization and systematization of the scientific literature; analysis, systematization and generalization of the pilot study data.

Results. The experience of creating and using information graphics is generalized. The ground for this is given by the experimental study of the students of the specialty «Philology (Ukrainian language and literature)» at the faculty of philology and journalism of Kherson State University at the classes of the methodology when teaching Ukrainian literature and carrying out practical tasks. Preparation for this work begins with the singling out the psychological characteristics of schoolchildren of the Z generation, such as «clip» thinking, rapid loss of attention, hyperactivity, and continues when mastering the topic «Methods and forms of studying at the literature lessons». Furthermore, students are involved in the creation of projects and performances with the results of work obtained at practical classes, approbation of the prepared material in the system of role-playing games «Lesson of Literature». Intending teachers have an opportunity to continue mastering the latest forms of Ukrainian literature study when they prepare their courseworks and write their final qualification paper, and also in the fourth year of studies in the course of their practice at educational institutions of the city. Examples of infographics created by the students for the lessons of studying the autobiographical novel of Mykhailo Stelmakh «The geese and swans are flying ...» and for the final qualification paper on the methodology of teaching Ukrainian literature are given.

Originality. The scientific novelty of the research results is that for the first time there was presented the methodology of training intending Ukrainian literature teachers with working out and using infographics during the analysis of novels and in the system of writing courseworks and final qualification papers.

Conclusion. Training the philologist who is able to motivate students of the digital age to read and analyze novels is an objective requirement of time. Practice has shown that infographics has a significant potential for achieving this goal. A good result can only be achieved under the condition of purposeful work in the system of lectures, practical classes, independent work of students and during teaching practice. The prospects for further research are seen in developing skills of future philologists, creating and using informative graphics at the Ukrainian literature lessons during study of introductory topics, as well as learning theoretical literary notions.

Key words: methodology of teaching Ukrainian literature, literature lesson, innovative teaching methods, infographics, the writer's biography study, analysis of the novel.

References

1. Panchenko L. Vy`kory`stannya infografiky` v osviti [Elektronny`j resurs] / Lyubov Panchenko, Mary`na Razor`onova. – Rezhy`m dostupu: cuspu.edu.ua/images/conf-2016-10/s5/Panchenko_Razor`onova_stattya.pdf. – Data zvernennya: 16.05.2018.
2. Bondarenko L. G. Metody`ka vy`kladannya ukrayins`koyi literatury` / L. G. Bondarenko // Zbirny`k avtors`ky`x program navchal`ny`x dy`scy`plin literaturoznavchogo cy`klu dlya studentiv I–V kursiv dennoyi, zaochnoyi ta eksternatnoyi form navchannya. – Xerson : Vy`davny`cztvo XDU, 2015. – S. 153–158.
3. Lumpy`eva T. Pokoleny`e Z: psy`xology`chesky`e osobennosty` sovremenny`x studentov [Elektronny`j resurs] / T. Lumpy`eva, A. Volkov. – Rezhy`m dostupu : <http://ea.donntu.org:8080/handle/123456789/21748>. – Data zvernennya: 16.05.2018.
4. Varga A. «Ne budut ony` chy`tat`...» [Elektronny`j resurs] / Anna Varga. – Rezhy`m dostupu: spektrnews.in.ua/news/ne-budut-oni-chitat-i-zastavlyat-ih-bessmyslenno---yuliya-fukolova/37890. – Data zvernennya: 16.05.2018.
5. Raputo A. Vy`zualy`zacy`ya kak neot`emlemaya chast` processa podgotovky` prepodavatelej [Elektronny`j resurs] / A. Raputo. – Rezhy`m dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/vizualizatsiya-kak-neotemlemayasostavlyayuschaya-protsesta-obucheniya-prepodavateley>. – Data zvernennya: 16.05.2018.
6. Anty`pova V. Sovremennyye podkhody k formy`rovany`yu y`nformacy`onnoj gramotnosti` v shkol`ny`x by`bly`otechny`x medy`acentrax SSHa [Elektronny`j resurs] / V. Anty`pova. – Rezhy`m dostupu: http://schoollibrary.ioso.ru/index.php?news_id=385. – Data zvernennya: 16.05.2018.
7. Bondarenko L. G. Metody`ka organizaciyi rol`ovoyi gry` «Urok literatury`» dlya studentiv-filologiv (iz dosvidu roboty`) / L. Bondarenko // Ukr. lit. v zagal`noosvitnij shkoli. – 2015. – № 5. – S. 42–43.

Отримано редакцією 31.05.2018 р.